

DĚJINY PÍSMĀ

historický vývoj

PALEOGRAFIE

Co, kdy, kde, jak a proč bylo napsáno, snaží se postihnout technické podmínky vývoje.

- **Elementární:** zkoumá jak číst a psát, zvládat grafické prvky a formu písma.
- **Kritická:** určuje stáří a místo vzniku.
- **Epigrafika:** nauka o nápisech (vyryté, vytesané, vyřezané, vypálené).

PSACÍ LÁTKY

Psací podložky a psací prostředky, které ovlivňovaly vývoj písma.

- **Materiály:** kámen, mramor, lýko, dřevo, hliněné destičky, destičky z bronzu potažené voskem (Řecko), papyrus (Egypt 4 tis. př. Kr.), pergamen (Řím 4. stol. př. Kr.), papír (Čína 2. stol.).
- **Náčiní:** kladivo, dláto, rydlo (kovové, kostěné, dřevěné), rákosová třtina (šikmo seříznutá, roztřepená), brko, štěteček z králíčích chloupků.

PÍSAŘI

Opisovači a písáci, pracovali formou diktátu a opisu, ve skriptoriích, anonymně, dělba práce vedla ke zrychlení a zjednodušení.

- **Egypt** – 700 až 800 hieroglyfů.
- **Asýrie** – 12 000 znaků.
- **Řím** – abeceda, otroci.

Pozn. iluminátoři, iniciály a obrázky v textu (11. stol. kniha = statek, vinice).

VÝVOJ PÍSMŮ

latinka

Mladší paleolit

15-10 tisíc let před Kristem

Předstupně písma:

- **vlastnické značky** (stádo, území)
- **vrubové hůlky** (daně, dluhy, pozvání, označení posla)
- **uzlové písmo** (velikost uzlů, barvy)
- **řetězce mušlí** (válka, mír)

Obrázkové písmo

Před 4. – 2. tisíciletím před Kristem

Jeskynní malby (Altamira, Pekárna)

Konkrétní předmět, slovo, celé věty:

- **piktogramy** (dnes značky, lebka),
- **ideogramy** (dnes jednotky, vzorce),
- **pojmy** (Sumer – klínové písmo, Egypt – hieroglyfy, Čína – čínské písmo).

Hláskové písmo

2 tisíce let před Kristem - dodnes

Hláška, písmeno:

- **fénické**, 22 znaků, zprava doleva, 1300 př. Kr.,
- **řecké**, rozšířené o samohlásky, zleva doprava, 1000 př. Kr.,
- **východořecké** (iónské), 5. století, řecká abeceda, azbuka, hlaholice (z minuskule), cyrilice (z majuskule), *nejstarší slovanská písemnost „Kyjevské listy“, u nás do 11. století*
- **západořecké** (dórské), 5. století, latinka,
- **římské**, přizpůsobili si zřejmě abecedu Etrusků, Latinů, *u nás od 10. století.*

LATINKA

Vývoj souběžně s latinským jazykem, ustálena od 2. století před Kristem. Tvary se vyvíjely v závislosti na materiálu a nástrojích, které ovlivňovaly především rychlost psaní.

- **Římská kapitála** - velká tiskací abeceda, 1. století před Kristem.
- *Unciála* - zjednodušené zaoblení kapitály kvůli zrychlení, 4. století.
- *Polounciála* - protažení svislých tahů písmen nad normální výšku nebo pod ni kvůli zvětšení tvarových kontrastů, 6. století.
- **Karolínská minuskule** – malá tiskací abeceda, 9. století.

NOVOVĚKÉ OBDOBÍ

- **1445 J. Gutenberg** – vynález knihtisku, rozšíření písma, *u nás laicizace písařství.*
- **Kurzíva** – písmo běžné, zjednodušení písma kvůli zrychlení (přímý vliv knihtisku), *u nás Husova reforma psané češtiny.*
- **Dnešní latinka** - v dnešní podobě asi 170 let, tiskací písmo přizpůsobené přirozenému a hospodárnému pohybu ruky, psacím materiálům a náčiní, *u nás 1849 F. J. Tomsa – autor jazykových učebnic.*

Literatura:

ČAPKA, F.; SANTLEROVÁ, K. *Stručný vývoj písma*. Brno : PdF MU, 1994.

ČAPKA, F.; SANTLEROVÁ, K. *Vývoj písma v kostce*. Brno : PdF MU, 1994.

JEAN, G. *Písmo, paměť lidstva*. Bratislava : 1994.

MISTRÍK, J. *Jazyk a řeč*. Bratislava : Mladé letá, 1999. ISBN 80-06-00924-4